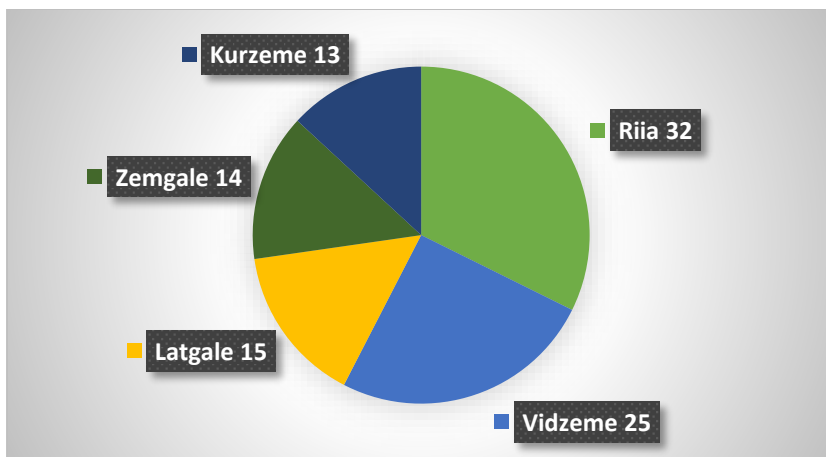


Läti parlamendivalimised

Käesoleva aasta 4. oktoobril toimuvad Lätis parlamendivalimised. Läti *Saeima* 100 mandaati püüab kolmeteistkümnes ülesseatud nimekirjas 1156 kandidaati, neist 67% on mees- ja 33% naissoost. Kõik mandaadid jaotatakse proportsionaalse süsteemi alusel viies valimisringkonnas (vt joonis 1), kus kasutatakse Saint-Lagüe koefitsienti. Partei peab esindatuse saamiseks ületama 5% valimiskünnise. Läti valimissüsteemi kohaselt laseb valija valimiskasti sobiva nimekirja sedeli, mille kandidaatide nimede taha on võimalik märkida kas pluss või miinus, nende saldost moodustub ka kandidaatide järjekord nimekirja võidetud mandaatide jagamisel.

Joonis 1. Mandaatide jaotus ringkondades 2014



Läti *Saeima* 100 mandaati püüab kolmeteistkümnes ülesseatud nimekirjas 1156 kandidaati, neist 67% on mees- ja 33% naissoost.

Läti parlamendivalimised 2011

Läti 2011. a erakorralised valimised järgnesid toleaege presidenti Valdis Zatlersi otsusele korraldada *Saeima* laialisaatmise küsimuses referendum, kuna varem olid *Saeima* liikmed hääletusel keeldunud võtmast immuniteti Läti üheks mõjuvõimsamaks oligarhiks peetud Ainārs Šlesersilt. Rahvahääletusel toetas pea 95% hääletanutest parlamendi laialisaatmist ning 2011. a septembris toimunud erakorraliste valimiste järel moodustus Lätis parempoolne valitsuskooalitsioon Valdis Dombrovskise juhtimisel, kuhu kuulusid: Dombrovskise juhitud Ühtsus, vahetult enne valimisi moodustatud Zatlersi Reformipartei ja Läti Rahvuslik Liit.

Tabel 2. Valimistulemused 2011

	%	Mandaate	vrd 2010 (±)
Koosmeele Keskus	28,4	31	+2
Zatlersi Reformipartei	20,8	22	uus
Ühtsus	18,8	20	-13
Rahvuslaste Ühendus/VL-TB/LNNK	13,9	14	+6
Roheliste ja Talurahva Erakond	12,2	13	-9
Läti Esimene Partei/Läti Tee	2,41	0	-8
Inimõiguste Eest ühtses Lätis	0,78	0	0
osalus valimistel	59,45%		

2013. a novembri lõpus, pärast Riias asuva Maxima kaubanduskeskuse laevaringut, astus Dombrovskis ametist tagasi ja peaministriks valiti senine põllumajandusminister Laimdota Straujuma. Lagunenud Reformipartei vahetas koalitsioonis välja Roheliste ja Talurahva Erakond.

Läti 2014. aasta parlamendivalimistel osalevad parteid

Sotsiaaldemokraatlik partei „Koosmeel“ (*"Saskaņa" sociāldemokrātiskā partija*)

Asutatud: 2005

Parteijuht: Nils Ušakovs

Peaministrikandidaat: Nils Ušakovs

Valimislaus: Nils Ušakovs

2011. a kolme partei ühinemisel võttis varasemalt Koosmeele Keskuse all tuntud erakond endale uue nime – Sotsiaaldemokraatlik partei „Koosmeel“. Formaalne nimevahetus sobib kokku partei püüdlustega viimastel aastatel vähem venelaste õiguste kaitsja rolli rõhutada ning positsioneerida end valimiste eel tõelise sotsiaaldemokraatliku erakonnana, kes seisab sotsiaalse õigluse ja võrdsuse eest ühiskonnas. Partei valimisprogramm rõhutab sotsiaalset õiglust ja rahva toetust majandusarenguks. Siiski on partei peamine toetusbaas venekeelne rahvusvähemus, kuigi neid hääli noolivad ühelt küljelt rahvusradikaali ja Euroopa Parlamendi saadiku Tatjana Ždanoka partei Läti Venelaste Liit (kes on avalikult toetanud Krimmi okupeerimist) ning teisalt valimiste eel asutatud Südamest Lätile. Suuresti Ukraina kriisi ja Krimmi okupeerimise mõjul (vaid 13% toetust) tabas parteid Euroopa Parlamendi valimistel tagasilöökk ning parlamendivalimistel ei kandideeri eelmiste valimiste võitjapartei nimekirjas populaarne Riia linnaapea ja erakonna liider Ušakovs. Küsitluste järgi on tegemist endiselt Läti populaarseima parteiga, kuid erakonna toetus on viimasel aastal aeglaselt, kuid kindlal sammul vähenenud.

Ühtsus (*Vienotība*)

Asutatud: 2010

Parteijuht: Solvita Āboltiņa

Peaministrikandidaat: Laimdota Straujuma

Valimislaus: Tark kasv

2010. a valimisliiduna asutatud Ühtsus on valimiste ajaks olnud valitsuse sisuline juhterakond viis aastat ning kampaanias püütaksegi rõhutada oma rolli Läti majanduse stabiliseerimises. Partei programm tõstab esile julgeoleku, majanduskasvu ja järjepidevuse ning programmis lubatakse Läti julgeolekut kindlustada läbi NATO ja Euroopa Liidu. Viies valimisringkonnas on erakonna nimekirju vedamas parlamendispiiker ja erakonna esinaine Solvita Āboltiņa, peaminister Straujuma, välisminister Edgars Rinkēvičs, Saeima eelarvekomisjoni esimees Janis Reirs ja transpordiminister Anrijs Matiss. Samas pole parteid seekord aitanud Valdis Dombrovskis, kes pärast erakordset edu Euroopa Parlamendi valimistel nimetati Läti volinikukandidaadiks Euroopa komisjonis.

Rahvuslaste Ühendus/Isamaale ja Vabadusele/LNNK

(*Nacionālā apvienība "Visu Latvijai!"-"Tēvzemei un Brīvībai/LNNK"*)

Asutatud: 2010

Parteijuhid: Gaidis Berzins ja Ratvis Dzintars

Peaministrikandidaat: Roberts Zīle

Valimislaus: Ohutuim valik Lätile

Rahvuskonservatiivne, mõningates hinnangutes isegi rahvusäärmuslik Rahvuslaste Ühendus esindab parteimaastikul läti rahvuslust ning loomulikult on valimiskampaanias esiplaanil Venemaa vastasus ja rahvuspoliitika (eelkõige kodakondsus- ja keelepoliitika). Partei on olnud viimasel ajal tähelepanu keskpunktis tänu oma tugevale vastuseisule välismaalastele müüdavate elamislubade küsimuses. Partei peaministrikandidaat Roberts Zīle, endine rahandusminister, valiti kevadel Euroopa Parlamendi. Teda on mitmed Euroopa vasakpoolsed poliitikud süüdistanud marurahvusluses ning mitmed erakonna ministrikandidaadid ei ole saanud riigisladuste luba, kuid erakonnal on tugev toetus noorte lätimelsete valijate seas ning partei on aastaid tõstnud esile Läti julgeolekuküsimust, millest on kujunemas üks peamisi valimisteemasid.

Roheliste ja Talurahva Erakond (*Zaļo un Zemnieku savienība*)

Asutatud: 2002

Parteijuht: Raimonds Vējonis

Peaministrikandidaat: Aivars Lembergs

Valimislause: Oma maa omanikud

Vastuolulise Ventspils linnapea Aivars Lembergsi juhtimisel kahte üsna eriilmelist seltskonda – ühelt poolt Läti suurima naftasadama huve esindav Lembergs ning teiselt poolt keskkonnakaitsjad – ühendav koalitsioonivalitsuse väikseim partner toetub eelkõige maaelanikkonnale ja pensionäridele, kuid erakonna sisuline poliitika on üsna eristamatu Lembergsi isiklikest ambitsioonidest ning nii valimisplatvormi kui ka parteiprogrammi võib pidada teisejärguliseks. Kuna parteil on üsna kindel ja väljakujunenud toetajaskond, kujuneb erakond suure tõenäosusega valimistejärgselt võtmelülks koalitsiooni moodustamisel.

Südamest Lätile (*No sirds Latvijai*)

Asutatud: 2014

Parteijuht: Inguna Sudraba

Peaministrikandidaat: Inguna Sudraba

Valimislause: Aeg muutusteks!

Endise populaarse riigikontrolöri Inguna Sudraba poolt 2014. a algul rajatud erakond lubab seista turvalise, sõltumatu, demokraatliku ja ühtse heaoluriigi eest. Sudraba populaarsus seisneb eelkõige tema riigikontrolöriaegses Läti oligarhide tegevuse uurimises, kuid pärast partei asutamist on uuriv ajakirjandus süüdistanud parteid erakonna rahastajate varjamises ning väidetavalt on toetajate ringis mitu Venemaa taustaga ärimest. Sudraba ja teised parteiliikmed on püüdnud vältida ka seisukohavõtte ühes peamises valimisteemas – suhtumises Venemaa ja Putini režiimi. Siiski ennustavad viimased Lätis läbi viidud avaliku arvamuse küsitlused, et partei ületab 5% valimiskünnise.

Läti Arengu Eest (*Latvijas attīstībai*)

Asutatud: 2013

Parteijuht: Einars Repše

Peaministrikandidaat: Juris Puce

Valimislause: Me usume Lätisse!

Endise Läti Panga esimehe, peaministri (2002–2004) ja rahandusministri ning pikki aastaid Läti poliitika eesrindl tegutseva Einars Repše poolt 2013. a detsembris *Saeima* valimisteks asutatud konservatiivne erakond püüab jätkata Repše eelmise partei Uus Tee (*Jaunais Laiks*) poliitikat, mis rajaneb eelkõige parempoolsele majanduspoliitika ideoloogiale, kuid kevadisel Euroopa Parlamendi valimistel partei erilist edu ei saavutanud.

Läti Ühtsuse Eest (*Vienoti Latvijai*)

Asutatud: 2013

Parteijuht: Ainārs Šlesers

Valimislause: Valmis võtma vastutust oma riigi ees!

Endise majandusministri ja pikaajalise *Saeima* saadiku Ainārs Šlesersi juhtimisel asutatud järjekordne uus partei Läti Ühtsuse Eest ei vääri küsitluste kohaselt väga palju tähelepanu, sest partei toetusnumbrid avaliku arvamuse uuringutes on järjekindlalt alla künnise. Siiski on Šlesers (number 1 kandidaat Riia ringkonnas) suutnud partei valimisnimekirja meelitada särava rea endisi peaministreid ja avaliku elu tegelasi: valimisringkondi juhivad esinumbrina endised peaministrid Aigars Kalvītis (2004–2007, Vidzeme ringkonnas) ja Ivars Godmanis (2007–2009, Zemgales), lisaks Läti esimene välisminister Jānis Jurkāns (1990–1992, Latgales) ning endine *Saeima* spiiker Jānis Straume (1998–2002, Kurzeme). Vaatamata väljapaistvale kampaaniale pole partei valijate seas poolehoidu võitnud, sest partei juhtivad poliitikud olid riigi eesotsas Läti suurima majanduskriisi ajal. Parteil on teatanud, et väljapaistvatest kandidaatidest saab peaministrikandidaadiks see, kes kogub enim poolehoidu.

Läti Venelaste Liit (*Latvijas Krievu savienība*)

Asutatud: 2007

Parteijuht: Tatjana Ždanoka

Valimislause: Käed eemale vene koolidest!

Traditsiooniliselt Koosmeele Keskusega valimisliidu moodustanud Euroopa Parlamendi skandaalse saadiku Tatjana Ždanoka vene vähemusele apelleeriv Läti Venelaste Liit on peamiselt Venemaa piirialade väikelinnades avatult läbi viinud Putini režiimi ja Krimmi okupeerimist toetavat valimiskampaaniat. Nimekirja teised kandidaadid on püüdnud küll avalikes debattides ja sõnavõttudes olla Venemaa poliitikale hinnangute andmisel pisut tagasihoidlikumad. Partei toetab valimisprogrammis keeleeksami märgtavat lihtsustamist, Punaarmee veteranidele pensionide maksmist, vene keelele riigikeele staatuse andmist ning vene õppekeele koolide säilitamist. Kuigi partei ei ületanud 2011. a parlamendivalimistel valimiskünnist ning küsitlused ei näita parteile erilist edu ka sel korral, siis sageli viitavad politoloogid tõsiasjale, et partei toetajad ei taha küsitluse läbiviijatele oma tegelikku eelistust tunnistada. Ždanoka partei loodab eelkõige endale tõmmata vanemaealiste ja radikaalsemate venelaste hääli ning eriti võib see mõjutada Koosmeele positsioone valimistel.

Lisaks neile kaheksale nimekirjale osaleb Läti 2014. a parlamendivalimistel veel viis parteid: Läti Uus Konservatiivne Erakond, erakond Suveräänsus, erakond „Vabadus. Vabadus Hirmust, Vihast ja Vihkamisest“ ning lihtsa nimega partei Kasv, kuid nende šansid valimiskünnist ületada on väga väikesed. Seevastu Janis Bondarsi juhitud Läti Regioonide Liit võib viimaste küsitlustulemuste kohaselt end nõ üle künnise vedada, sest nimekirja lõppu on erakond leidnud tõelise jokkeri – Lätis komeedina taevasse tõusnud telestaari Artuss Kaimiņšis, kelle kartmatu ja kompromisse mittetunnistav ning poliitike ründamisele keskendunud telesaade „Sunu Buda“ (tõlkes koerakuut) on väga populaarseks osutunud.

Avaliku arvamuse küsitlused on kohati väga vastukäivad. Põhjuseid on mitmeid – avaliku arvamuse küsitlusi läbiviivad firmad kasutavad erinevaid metodoloogiaid ning mitmeid neist ei peeta ka päris sõltumatuteks.¹ Küsitlustulemusi mõjutab ka asjaolu, et veel septembrikuu lõpus oli suur hulk valijaid, kellel puudus kindel valimiseelistus.

SKDS poolt 24. septembril avaldatud küsitluse kohaselt on parteidest liidripositsioonil Ühtsus, kellele ennustatakse 28 mandaati, sotsiaaldemokraatlikule Koosmeelele 24, Rohelistele ja Talurahva Erakonnale 19 ja Rahvuslaste Liidule 14 kohta. Uutest parteidest ületavad SKDSi küsitluse järgi valimiskünnise Südamest Lätile (10 kohta) ja Regioonide Liit (5 kohta).

Riho Kangur
nõunik
tel 6643

Kasutatud allikad

- Läti parlamendivalimiste nimekirjad, kandidaadid ja programmid <http://sv2014.cvk.lv/saraksti/e6d733db4c.html>
- *The European Elections monitor: Latvia* <http://www.robert-schuman.eu/en/eem/1536-latvia-general-elections-in-an-atmosphere-of-extreme-concern-about-russia>
- Läti rahvusringhääling. Läti valimiste teejuht (kolmes osas) <http://www.lsm.lv/en/article/features/guide-to-2014-saeima-elections-the-parties.a98409/>
- Läti valimiskomisjoni koduleht <http://cvk.lv/pub/public/28361.html>

Õigus- ja analüüsi osakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab rahvaesindajaid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev informatsioon on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema huvilistega töö sisu üle. Kõik kommentaarid on teretulnud.

¹ <http://bnn-news.com/trustworthy-odd-facts-latvian-pre-election-polls-119913>